

Становище

от проф. дпн Румен Иванов Стаматов –

Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен

„доктор” в област на висше образование: 4. Природни науки, математика и информатика; професионално направление 4.3. Биологически науки
докторска програма: Генетика

автор: Гергана Косева Панайотова

тема: “ПСИХОГЕНЕТИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ЛИЧНОСТНИ НАГЛАСИ ПРИ РАЗЛИЧНИ КОГНИТИВНИ И ЕМОЦИОНАЛНИ СТИЛОВЕ“

1.Общо описание на представените материали

По избор на научното жури съм определен за негов член по процедурата за защита на дисертационен труд на тема “ПСИХОГЕНЕТИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ЛИЧНОСТНИ НАГЛАСИ ПРИ РАЗЛИЧНИ КОГНИТИВНИ И ЕМОЦИОНАЛНИ СТИЛОВЕ“ за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 4. Природни науки, математика и информатика; професионално направление 4.3. Биологически науки докторска програма: Генетика. Автор на дисертационния труд е Гергана Панайотова – докторант към катедра „Биология на развитието“ в ПУ „Паисий Хилендарски“. Представеният от Гергана Панайотова комплект материали е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“. Включва дисертационен труд, автореферат и приложени публикации.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.

Дисертационното изследване е посветено на отношенията между генетичните фактори, социалните влияния и собствената активност върху различни персонални конструкти и психосоматични заболявания. Поставена в контекста на интердисциплинарността, дисертацията е едно от малкото

изследвания, които се опитват да очертаят влиянията на генетичните променливи върху индивидуалните особености, поведение и определени заболявания. Актуалността на темата се открива особено отчетливо, доколкото предлага един холистичен подход в осмисляне на отношенията между тези конструкти чрез конкретни емпирични изследвания, които са основани на ясно очертани генетични индикатори, както и на особености на личността операционализирани чрез различните черти.

3. Познание на проблема

Авторът се опитва обосновано да постигне целта на дисертационното изследване, както и преследваните задачи със съответните методи на теоретичното и емпиричното изследване.

Теоретичният анализ обхваща задълбочено разглеждане на основните конструкти. Всеки от тези конструкти е представен съдържателно, чрез обстоен преглед на съществуващите изследвания. Бих искал да отбележа, че изборът на психичните черти, които съставят описанието на личността е удачен и в контекста на модерните психични изследвания върху личността. По този начин се открива възможност за едно по-отчетливо проследяване на различните генетични влияния върху отделните черти. Освен това избора на психичните черти сполучливо е допълнен и с използване на един от най-разпространените методи на изследване, известен като „Маркери за големите пет“ (Costa and McCrae, 1992; 1992b; 2008). Инструментът е с много добри психо-метрични характеристики, адаптиран на български, което е условие за едно прицизно изследване на този конструкт от позицията на психологията. Теоретичната част включва преглед на заболяванията, които са обект на изследването в контекста на основния замисъл.

Бих искал да отбележа, че представените анализи са коректни и придават кохерентност на теоретичната част. Емпиричната част също се отличава с коректни статистически анализи, проведени с инструменти, с необходимите психометрични характеристики, и резултати, които съответстват на хипотезите на изследването.

4. Методика на изследването

Методиката отразява основния замисъл и включва:

Анкетиране чрез самооценъчен въпросник с цел събиране на данни за наличие или отсъствие на здравословен проблем (заболяване),

диагностициран от лекар като високо кръвно налягане, мигрена, алергии и рефракционни нарушения (късогледство и астигматизъм);

Анкетиране чрез въпросника на Goldberg “Маркери за големи пет фактора”, в адаптирана за българската популация версия (Александрова-Караманова, 2016) с цел проучване на личностни психологически характеристики, въпросникът е с необходимите психометрични характеристики;

Събеседване и снемане на анамнеза, събиране на генеалогични данни;

Анализи за кръвногруппова принадлежност чрез рутинна техника или на базата на предоставен от клинична лаборатория официален документ;

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 190 страници в основния текст, който съдържа 49 таблици, 12 фигури. Структурата включва увод като въведение в изследователската тема, три глави, изводи и препоръки за практиката, заключение, литература и приложения. Библиографията е със 419 заглавия, от които 414 на латиница и 5 заглавия на кирилица. Самото изследване е структурирано в две части – теоретична, която представя основните концепти, около които се изгражда изследването и емпирична, която е представена от цели, задачи, хипотези, инструменти на изследването с подробно описание на психометричните характеристики и различните анализи, в контекста на формулираните хипотези. Представените анализи и изводи са представителни за усилията на докторанта и подкрепят верификацията на получените резултати.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите на Гергана Панайотова са съдържателно обобщени и отговарят на проведеното изследване. Като цяло бих искал да отбележа следните положителни моменти:

-установени са връзки между различия по пол и персонални черти;

-установени са връзки между възраст и емоционална стабилност и отвореност към опита, както и между определени кръвни групи /кръвна група В/ и интровертността;

-установени са връзки между възраст и развитието и проявата на хепертония;

-потвърдени са възрастовите граници в разпространението на астигматизъм;

-потвърдени са отношенията между възрастта на майките към момента на раждане и повишаване на риска от шизофрения, както и че детските травми и стресът от различно естество могат да се разглеждат като отключващи фактори за заболяването, както и че шизофренията е с по-голямо разпространение сред лица от кръвна група А;

-очертани са зависимости между изавата на шизофрения и нивото на образование в контекста на начина, по който повлиява началото на психичното заболяване и особеностите на отключването му;

-очертани са връзки между психогенетични и демографски променливи и множество социално-значими заболявания с мултифакторна етиология;

-съвременният статистически анализ на резултатите представя коректно коментирани данни на отношенията между изследваните конструкции.

Поставени в контекста на психологическите изследвания резултатите отбелязват възрастово обусловени психоемоционални промени както и различия в чертите представени в концепцията на Costa and McCrae в зависимост от кръвните групи, Това обогатява разбиранията върху генетичните влияния и индивидуалните различия в чертите, които конституират личността. Това ми дава основание да отбележа, че изследването има приноси, които могат да намерят израз в опитите за осмисляне на отношенията между генетичните и социални влияния върху поведението и оптималното функциониране на личността.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите по темата на дисертационния труд са под формата на статии и отговарят на изискванията. Представени са 5 научни публикации и 2 участия на конференции с доклади по темата на дисертацията.

9. Лично участие на докторанта

Гергана Панайотова е била докторант към катедра „Биология на развитието”. Тя е реализирала самостоятелно цялото дисертационно изследване. Текстът, получените резултати и приноси са нейно лично дело. Не се откриват данни за плагиатство

10. Автореферат

Авторефератът съдържа основните постановки в дисертационния труд, резултатите и техния анализ. Считаю, че е адекватен на дисертационния труд и обективно отразява теоретичните анализи и основните резултати, представени в съдържанието на изследването.

11. Лични впечатления

Бих искал да отбележа, че Гергана Панайотова притежава задълбочени познания в изследвана област, съчетани с отговорност и с оригинален подход към емпиричното разглеждане на темата, което обогатява разбиранията за генетичните факторите, които влияят върху развитието на личността и оптималното функциониране и здраве.

12. Препоръки за бъдещо използване

Предлагам изследването да се разшири като се наблегне на въвеждане на допълнителни променливи и психични конструкти.

Заклучение

Дисертационният труд показва, че докторантката Гергана Панайотова, притежава задълбочени познания по темата. Смятам, че кандидатката отговаря на условията и реда за присъждане на образователната и научната степен „доктор“ по Закона за развитие на академичния състав в Република България, ППЗРАС, Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“. След изтъкнатите аргументи, както и на базата на цялостната положителна оценка за извършеното дисертационно изследване, предлагам на научното жури да гласува положително и да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Гергана Косева Панайотова, за което давам и своя утвърдителен вот.

13. 02. 2023 г.

Изготвил становището:

/проф. Румен Стаматов/